

ΕΝΑ ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΗ ΞΥΛΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΛΟΓΓΟ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ (ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1798)

Η Μονή της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος ή του Δουσίκου¹, βρίσκεται πλησίον του οικισμού Δούσικο (σημερινός Άγιος Βησσαρίων των Τρι-κάλων)², στα δυτικά του. Η παλαιότερη σαφής μνεία της μονής γίνεται σέ σιγί-λιο του 1393, μέ τό όποιο ό Οικουμενικός Πατριάρχης Άντώνιος Δ΄ έπικύρωσε τήν περιουσία της³, αλλά είναι άρχαιότερη⁴. Ήδη, μετά τό 1381 και πρίν από τό 1393, είχε ένσωματωθεί σέ αύτήν, ή χτισμένη τό 1283 Μονή της Θεομήτορος τών Μεγάλων Πυλών⁵. Τήν περίοδο 1527-1534/1535 επανιδρύθηκε από τόν

¹ Για τήν Μονή του Δουσίκου, βλ. Δημήτριος Ζ. Σοφιανός – Φώτιος Άρ. Δημητρακόπουλος, *Τά χειρόγραφα της Μονής Δουσίκου Αγίου Βησσαρίωνος. Κατάλογος περιγραφικός*, έκδ. Κ.Ε.Μ.Ν.Ε τής Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 2004, ιθ' κ.έ., Δημ. Καλούσιος, «Η Ήρα Μονή του Δουσίκου», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 41 (Λάρισα 2002) 305 - 376· Βασίλης Κ. Σπανός, *Οί οικισμοί της Βορειοδυτικής Θεσσαλίας κατά τήν Τουρκοκρατία (Από τόν ΙΔ΄ έως τόν ΙΘ΄ αιώνα)*. Εισαγωγή στήν *Ιστορία της Θεσσαλίας από τήν ύστερη Βυζαντινή Έποχή έως τά τέλη του 19ου αιώνα*, διδακτορική διατριβή, έκδ. οίκος Άντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 268, όπου και βιβλιογραφικά της.

² Για τόν οικισμό, πού μνημονεύεται, για πρώτη φορά, στίς πηγές τό 1485, αλλά πιθανότατα ιδρύθηκε μετά τήν δεύτερη δεκαετία του ΙΔ΄ αιώνα, βλ. Βασ. Κ. Σπανός, *Οί οικισμοί...*, σ. 267-272.

³ Φ.Α. Δημητρακόπουλος, «Τό σιγίλλιο του Πατριάρχη Άντωνίου Δ΄ (1393) για τήν Μονή του Σωτήρος τών Μεγάλων Πυλών. Συμβολή στή διπλωματική και στα τοπωνύμια της Δυτ. Θεσσαλίας», *Δίπτυχα*, 2 (Αθήνα 1980-1981) 98-119.

⁴ Σταύρος Γ. Γουλούλης, «Η 'δίδυμη' Μονή Πόρτα Παναγιάς και Δουσίκου Μεγάλων Πυλών», *Ιστοριογεωγραφικά*, 5 (Γιάννενα - Θεσσαλονίκη 1995) 116. Εκεί, αναφέρεται ότι ή μονή ύπάρχε, ήδη, από τό 1336, ενώ δέν αποκλείεται και ή περίπτωση ό ίδρυτής της νά είναι ό ίδιος μέ τόν ιδρυτή της Μονής τών Μεγάλων Πυλών, ή ίδρυση της όποίας ανάγεται στα 1283.

⁵ Στ. Γουλούλης, «Η 'δίδυμη' μονή...», *ό.π.* σ. 116. Ό Γουλούλης θεωρεί ότι ή Μονή της Μεταμόρφωσης ήταν, άρχικώς, μετόχι της Μονής τών Μεγάλων Πυλών. Εκεί και μνεία τών απόψεων τών Δημ. Ζ. Σοφιανού [«Τό χρυσόβουλο του αυτοκράτορα Άνδρονίκου Γ΄ Παλαιολόγου (1336) υπέρ της Μονής της Θεοτόκου τών Μεγάλων Πυλών (Πόρτα Παναγιάς)», *Τρικαλινά*, 9 (Τρίκαλα 1989)

μυτροπολίτη τῆς Λάρισας ἄγιο Βησσαρίωνα, ἐνῶ τὸ 1557 ἐπανιδρύθηκε, γιὰ δευτέρη φορά, ἀπὸ τὸν ἀνεπιφύτου Νεόφυτου Β΄, ἐπίσης μυτροπολίτη τῆς Λάρισας.

Χάρη στὶς σελίδες τοῦ Κώδικα ὑπ’ ἀριθ. 59 τῆς μονῆς, ὁ ὁποῖος συντάχθηκε ἀπὸ τὸν μοναχὸ χατζη-Γεράσιμο Δουσικιώτη τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα⁶ καὶ ἀποτελεῖ τὸ βρέβειόν της⁷, γνωρίζουμε ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Δουσίκου εἶχε μεγάλη ἀκίνητη περιουσία, στὴν Δυτικὴ Θεσσαλία, ἀλλὰ καὶ ἄλλου, ἀκόμη καὶ ἐκτὸς Ἑλλαδικοῦ Χώρου, περιουσία τὴν ὁποία, παρὰ τὶς δυσκολίες καὶ τὰ προβλήματα, πού ἀντιμετώπιζε, ὄχι μόνον διατηροῦσε, ἀλλὰ καὶ αὐξάνε στὸ πέρασμα τῶν χρόνων⁸.

Μεταξὺ τῶν ἰδιοκτησιῶν τῆς μονῆς, ἦταν καὶ ὁ οἰκισμὸς Δουσίκου/Ἅγιος Βησσαρίων. Μάλιστα, ἤδη ἀπὸ τὸ 1332, οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς εἶχαν ἀνεγείρει κατοικίες γιὰ τοὺς παροίκους της, πλησίον της⁹. Ἀπὸ τὶς σελίδες 165-166 τοῦ Κώδικα 59, πληροφοροῦμαστε¹⁰ ὅτι, συμφώνως μὲ τὰ λεγόμενα τῶν μοναχῶν, στὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ἡ μονὴ βρέθηκε ἀντιμέτωπη μὲ τὴν ἀπληστία τῶν χωρικῶν τοῦ Δουσίκου (Δουσικιώτες), οἱ ὁποῖοι ξύλευαν τὸ μοναστηριακὸ δάσος ὄχι μόνον γιὰ νὰ καλύψουν τὶς οἰκογενειακὲς τοὺς ἀνάγκες, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἐμπορεῦνται, τὰ καυσόξυλα στὴν ἀγορὰ τῶν Τρικάλων, ζημιώνοντας τὴν

8-27]- Φ. Α. Δημητρακόπουλος («Τὸ σιγίλιο...», ὅ.π., σ. 98-119).

⁶ Γιὰ τὸν κώδικα 59 καὶ τὸν συντάκτη του, τὸν χατζή-Γεράσιμο, βλ. Δημήτριος Ζ. Σοφιανός, α) «Ἱστορικὰ σχόλια σὲ ἐπιγραφές, ἐπιγράμματα, χαράγματα καὶ ἐνθυμίσσεις τῆς Μονῆς Δουσίκου», *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά*, 1 (Ἀθῆνα 1984) 60-66. β) «Χατζή-Γερασίμου, ἱερομονάχου τῆς Μονῆς Δουσίκου ἀνέκδοτα στιχογραφήματα (1826)», *Τρικαλινά*, 5 (Τρίκαλα 1985) 164. γ) «Χατζή-Γερασίμου, ἱερομονάχου Δουσικιώτη, ἀνέκδοτο ἐγκώμιο (1826) τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος, μυτροπολίτη Λαρίσης (Μάρτ. 1527 - Σεπτ. 1540) καὶ κτίτορα τῆς Μονῆς Δουσίκου. Προσωπογραφικὰ καὶ χρονολογικὰ ἁγίου Βησσαρίωνος», *Τρικαλινά*, 7 (1987) 8. δ) «Χατζή-Γεράσιμος Δουσικιώτης (1790-1866). Ἄσθη εὐλαβείας στὸν αὐτοδίδακτο καὶ ἀκαταπύνητο μελετητὴ καὶ ἐρευνητὴ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἀρχαίων τῆς Μονῆς Ἁγίου Βησσαρίωνος Δουσίκου», *Τρικαλινά*, 23 (2003) 57-76. Δημήτριος Ζ. Σοφιανός – Φώτιος Ἀρ. Δημητρακόπουλος, *Τὰ χειρόγραφα τῆς Μονῆς Δουσίκου...*, σ. 8, 119-125. Δημήτριος Γ. Καλούσιος, «*Ἡ Ἱερὰ Μονή...*» ὅ.π., 332-334, 342-345.

⁷ Βρέβειον ἢ βραβείον ἐνός ναοῦ ἢ μιᾶς μονῆς εἶναι ὁ κατάλογος ἀπογραφῆς τῶν κινήτων καὶ ἀκινήτων τους, ἀλλὰ καὶ ὁ κατάλογος τῶν δωρητῶν. Βλ. Ἐμμανουὴλ Κριαρᾶς, *Λεξικὸ τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς Δημιόδοῦς Γραμματείας (1100-1669)*, τ. Δ΄ (Θεσσαλονίκη 1975) 189.

⁸ Μὲ τὰ ἰδιοκτησιακὰ τοῦ Δουσίκου ἔχουν ἀσχοληθεῖ, ἐπανειλημμένως, τόσο ὁ γράφων ὅσο καὶ ἄλλοι μελετητὲς, δημοσιεύοντας σχετικὲς ἐργασίες σὲ πολλοὺς τόμους τοῦ *Θεσσαλικοῦ Ἡμερολογίου*, κυρίως. Γιὰ τὸ εἶδος τῶν ἰδιοκτησιῶν τῆς μονῆς, βλ., ἐνδεικτικὰ, Βασ. Κ. Σπανός, *Οἱ οἰκισμοί...*, σ. 157, 270-271, σμ. 23.

⁹ Βλ. Βασ. Κ. Σπανός, *Οἱ οἰκισμοί...*, σ. 268.

¹⁰ Γιὰ τὴν παρούσα μελέτη, ὅπως καὶ γιὰ ἄλλες, χρησιμοποίησαμε φωτοαντίγραφο τοῦ Κώδικα 59, τὸ ὁποῖο μᾶς παραχώρησε, πρὶν ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια, ὁ τότε διευθυντὴς τοῦ Κ.Ε.Μ.Ν.Ε. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ μετέπειτα καθηγητὴς τοῦ Ἴονίου Πανεπιστημίου ἀείμνηστος Δημήτριος Σοφιανός.

μονή. Οί μοναχοί, λοιπόν, ζήτησαν τήν προστασία του Οικουμενικού Πατριάρχου. Ἡ Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, πατριαρχεύοντος του Γρηγορίου¹¹, αφού εξέτασε τό αίτημα τῶν μοναχῶν, ἐξέδωσε, τόν Ὀκτώβριο του 1798, συνοδικό γράμμα, ὑπογεγραμμένο ἀπό ἕνδεκα ἀρχιερεῖς, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ὁ Μητροπολίτης Λαρίσης Διονύσιος¹², τό ὁποῖο ἀπυῦθνε στόν ἐπίσκοπο Τρίκκης¹³, τούς κληρικούς, τούς προεστούς καί γέροντες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας καί τούς κατοίκους του Δουσίκου, «*διά τούς Δουσικιώτας νά μὴν κόπτουν πολλά ξύλα ἀπό τόν λόγγον του μοναστηρίου, ἀλλά δῆπου (;) ἕνα φόρτωμα τήν ἡμέραν διά τό παζάρι καί διά τήν φωτιάν τους*».

Συμφώνως μέ τό περιεχόμενο του γράμματος, ἀπό παλαιά, ὑπῆρχε ἡ συνήθεια «*οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ τζεφτιλικῷ¹⁴ του χωρίου Δουσίκου*» νά κόβουν ἕκαστος, κάθε ἐβδομάδα, ἕνα φόρτωμα¹⁵ ξύλα, τά ὁποῖα πωλοῦσαν στό παζάρι τῶν Τρικάλων¹⁶, προκειμένου νά ἔχουν ἕνα ἔσοδο καί νά διευκολύνονται «*πρός μετρίαν παραμυθίαν τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν*». Πλέον, ὅμως, «*τῆ*

¹¹ Πρόκειται γιά τόν Γρηγόριο Ε', ὁ ὁποῖος κατεῖχε τόν Οἰκουμενικό Θρόνο κατά τά διαστήματα 1797-1798, 1806-1808 καί 1818-1821. Βλ. Μανουῖλ Ι. Γεδεών (Φιλολογική Ἐπιμέλεια - Πίνακες, Εὐρετήρια ὑπό Νικολάου Λυκ. Φοροπούλου), *Πατριαρχικοί Πίνακες. Εἰδησίες ἱστορικά βιογραφικά περὶ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου του Πρωτοκλήτου μέχρι Ἰωακείμ Γ' του ἀπὸ Θεσσαλονίκης. 36-1884*, ἔκδοση του Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων, Ἀθῆνα 1996, 582-585, 592-594, 599-602 (Α' ἔκδ. ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1885-1890).

¹² Πρόκειται γιά τόν Διονύσιο Ζ' Καλλιάρχη, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τόν μητροπολιτικό θρόνο τῆς Λάρισας κατά τό διάστημα 1793 - 1804 (πρὶν ἀπὸ τίς 8 Νοεμβρίου). Βλ. Βασίλης Κ. Σπανός, «Προσθήκες καί διορθώσεις στόν ἐπισκοπικό κατάλογο τῆς Λάρισας, 1799-1870», *Θεσσαλικό Ἡμερολόγιο*, 41 (Λάρισα 2002) 159.

¹³ Ἐπίσκοπος Τρίκκης, τήν παρούσα στιγμή, ἦταν ὁ Γαβριὴλ Β', ὁ ὁποῖος κατεῖχε τόν ἐπισκοπικό θρόνο τῶν Τρικάλων κατά τό διάστημα 6.6.1796-20.11.1827. Βλ. Δημήτριος Γ. Καλούσιος, *Κώδικας Τρίκκης (Κωδ. 287 Μ. Βαρλαάμ Μετεώρων)* 1828-1865, Τρίκαλα 2013, 182. Ὁ Βασίλειος Γ. Ἀτέσης [Ἐπισκοπικοί Κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Ἀνατύπωση ἐκ του «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου», τ. ΝΣΤ' καί ΝΖ' (1974 καί 1975), ἐν Ἀθῆναις 1975, 262] ἀναφέρει τόν Γαβριὴλ γιά τό διάστημα 1796-1816, σημειώνοντας ὅτι, κατά τό ἔτος 1798, παρεμβάλλεται κάποιος Καλλίνικος. Ὡς γνωστόν, συμφώνως μέ τά ἰσχύοντα σπὴν διοίκηση τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, κατά τήν διάρκεια τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, ἡ Ἐπισκοπὴ τῆς Τρίκκης, ὑπαγόταν σπὴν Μητρόπολη Λαρίσης.

¹⁴ Τζεφτιλίκι· τό τσιφλίκι < τούρ. çiftlik. Ἀρχικά, κατά τούς αἰῶνες ἀκμῆς του τριφυλικοῦ συστήματος, ὁ ὅρος ἦταν μονάδα μέτρησης ἐπιφανείας καί σήμαινε ἕνα κτῆμα ἐπιφανείας 60 ἢ 80 ἔως καί 150 dönüm (ἕνα dönüm = 1.000 μ²). Ἀργότερα, ἡ ἔννοια του τσιφλικίου διευρύνθηκε καί κατέληξε νά σημαίνει τήν μεγάλη ἀγροτική ἰδιοκτησία. Βλ. Ἰω. Γ. Γιαννόπουλος, «Τά τσιφλίκια του Βελῆ πασᾶ, υἱοῦ του Ἀλῆ πασᾶ», *Μνήμων*, 2 (Ἀθῆνα 1972) 136-138.

¹⁵ Τό φόρτωμα εἶναι μονάδα βάρους ἴση μέ 88 ὀκάδες (88 X 1.282 γραμμάρια = 112.816 κιλά) ἢ 4 ἄλτσέκια/λουτσέκια. Βλ. Δημήτριος Γ. Καλούσιος, *Ὁ Κώδικας τῆς Τρίκκης 1688-1857 (Κ. 1471 ΕΒΕ)*, Λάρισα 2005-2007, 271.

¹⁶ Ἐννοεῖ τήν ἐβδομαδιαία ἀγορά τῶν Τρικάλων.

αίσχροκερδία νικώμενοι», δέν ασχολοῦνται μέ τίποτα ἄλλο, παρὰ μόνον κόβουν ἕκαστος, καθημερινῶς, ὅλες τίς ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος, τρία φορτώματα ξύλα ἀπό τόν μοναστηριακό λόγγο¹⁷ καί τά πωλοῦν, ἀποστερῶντας ἔτσι ἀπό τούς μοναχοῦς τήν ἀπαραίτητη ξυλεία.

Ἐπειδή, λοιπόν, οἱ μοναχοί δέν μποροῦσαν νά ἀνεχθοῦν ἄλλο αὐτὴν τήν κατάσταση, ζήτησαν τήν παρέμβαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Πράγματι, ὁ Πατριάρχης καί οἱ περὶ αὐτῶ ἀρχιερεῖς ἐξέδωσαν τό παρόν συνοδικό γράμμα, μέ τό ὁποῖο ἀπειλοῦν ὄσους ἀπό τούς χριστιανούς κατοίκους τοῦ μοναστηριακοῦ τσιφλικίου (μικρούς καί μεγάλους, νέους καί ἠλικιωμένους) τολμήσουν, ἀπό τοῦδε καί στό ἐξῆς, νά παραβοῦν «*τὴν ἀρχαίαν μοναστηριακὴν τάξιν καί συνήθειαν*», βάσει τῆς ὁποίας ἐπιτρέπεται καί συγχωρεῖται ἀπό τὴν μονή ὁ κάθε κάτοικος νά ξυλεῖται «*πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ χρῆσιν καί ἀνάγκην τοῦ ὄσπτιόν αὐτοῦ*».

Ὅσοι, λοιπόν, προβοῦν σέ κοπή πλέον τοῦ ἑνός φορτώματος ξύλων ἀνά ἐβδομάδα ἀπό τόν μοναστηριακό λόγγο καί πώληση αὐτῶν, φερόμενοι μέ ἀγνωμοσύνη, προκαλώντας, ἔτσι, στὴν μονή πού τούς εὐεργετῆ βλάβη καί στερῶντας τῆς τὴν ἀπαραίτητη ξυλεία, στό ἐξῆς, ὅποιοι καί ἂν εἶναι, θά εἶναι ἀφορισμένοι¹⁸, καταραμένοι καί ἀσυγχώρητοι καί θά κληρονομήσουν τὴν

¹⁷ Λόγγος εἶναι τό δάσος.

¹⁸ Ὁ ἀφορισμός εἶναι ἐκκλησιαστικό ἐπιτίμιο, πνευματικὴ ποινή ἢ ὁποία μπορεῖ νά ἐπιβληθεῖ σέ ὅλα ἀνεξαρέτως τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή σέ λαϊκοὺς, μοναχοὺς καί κληρικοὺς. Μπορεῖ νά διακριθεῖ: α) Στόν μικρὸ ἀφορισμό, πού εἶναι ἡ ἀποπομπή τοῦ πιστοῦ ἀπὸ τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, γιά ὀρισμένο χρόνο, ἐξαίτιας κάποιου παραπτώματος, ὁπότε, οὐσιαστικά, δέν μπορεῖ νά συμμετέχει στὶς ἐκκλησιαστικὲς συνάξεις, τίς ἱεροπραξίες καί τά μυστήρια καί ἰδιαίτερος σέ αὐτό τῆς Θείας Εὐχαριστίας. β) Στόν μεγάλο ἀφορισμό, δηλαδή τό «ἀνάθεμα», ὁπότε ἕνα συγκεκριμένο πρόσωπο ἀποβάλλεται ὀριστικά ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καί τό σύνολο τῶν πιστῶν καί δέν μπορεῖ νά φέρει στό ἐξῆς τό ὄνομα καί τὴν ιδιότητα τοῦ ὀρθόδοξου χριστιανοῦ. Ἡ Ἐκκλησία, συνήθως, «ἀναθεματίζει» σέ περιπτώσεις κακοδοξιῶν καί αἱρέσεων καί εἶναι τό ἔσχατο «ποινικό» μέτρο τό ὁποῖο μπορεῖ νά ἐπιβάλει. Στὴν περίοδο τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, ἡ ποινή τοῦ ἀφορισμοῦ ἀπέκτισε διαφορετικό νόημα καί σημασία. Ἦταν βαρύνουσα σημασία, ἀφοῦ ὁ Χριστιανός δέν ἀποκοπτόταν μόνο ἀπὸ τούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ταυτόχρονα καί ἀπὸ τό σύνολο τῆς κοινότητος, δίνοντας ἔτσι ἄλλες προεκτάσεις καί συνέπειες στὴν ποινή τοῦ ἀφορισμοῦ. Ὁ μικρὸς ἀφορισμός, πού συνήθως ἐπιβαλλόταν, ἀπέκλειε τόν τιμωρημένο ἀπὸ τίς λατρευτικὲς συνάξεις καί τὴν Θεία Εὐχαριστία, ἐνῶ μέ τόν μεγάλο ἀφορισμό ἢ «ἀνάθεμα», ὁ τιμωρηθεὶς ἀποκοπτόταν τελείως ἀπὸ τίς ἐρεῖς τελετές τῆς Ἐκκλησίας καί ἔπαυε νά εἶναι μέλος τῆς. Ὁ ἀφορισμὸς εἶχε δημόσιο χαρακτῆρα. Ἐπιβαλλόταν μέ τελετὴ διὰ τῆς ὁποίας γνωστοποιεῖται ἡ αἰτία πού προκάλεσε τὴν ἐκδόσή του. Ταυτόχρονα, ὁ κλῆρος καί τό ποίμνιο μᾶς συγκεκριμένης ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας, καθίσταντο ὑπεύθυνοι γιά τὴν ἐπιβολὴ καί τὴν ἐκτέλεση τῆς ποινῆς. Βέβαια, προϋπόθεση γιά τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς, ὡς πνευματικοῦ ἐπιτιμίου σωφρονιστικοῦ χαρακτῆρα, ἦταν ἡ πίστη τοῦ ἐπιτιμώμενου στὶς ἐπιταγὲς τῶν λειτουργῶν τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας, πέρα ἀπὸ τὴν ἀποδοκίμασία τοῦ ἀφορισθέντος ἀπὸ τό σύνολο τοῦ ποιμνίου κάποιας συγκεκριμένης ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας. Ὅσον ἀφορᾷ τό περιεχόμενο τῶν ἀφορισμῶν, περιλαμβάνουν βαρύτερες ἀπειλές καί ἀναθεματισμούς, πού ἔχουν ἀντίκτυπο, ὄχι μόνον

λέπτρα του Γιεζή¹⁹ και τίν ἀγγόνη του Ἰουδα²⁰, ἐνῶ ἡ ὀργή του Θεοῦ θά πέσει στίς κεφαλές τους καί δέν θά δοῦν ποτέ προκοπή, ἔχοντας καί «τάς ἀράς πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων καί τῶν ὁσίων καί θεοφόρων τῆς ἐκκλησίας πατέρων»²¹, ἕως ὅτου πράξουν συμφώνως μέ ὅσα πρέπει.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, ἡ ἀπειλή τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς του ἀφορισμοῦ, γιά ζήτημα πού ἀπτόταν ὄχι τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, ἀλλά τῆς καθημερινότη-
τας, ἦτοι ὡς ἐπακόλουθο γιά τίν ὑπέρβαση τῆς ποσότητος τῶν ξύλων πού ἔκοβαν ἀπό τό μοναστηριακό δάσος, φαίνεται δυσανάλογη πρὸς τίν βαρύτητα του παραπτώματος τῶν κατοίκων του οἰκισμοῦ. Ὅμως, ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψιν τίν σημασία πού εἶχαν τά ξύλα γιά τίν κάλυψη ἀναγκῶν καθημερινῆς φύσεως τῆς μονῆς (θέρμανση κ.λπ.), γίνεται σαφές ὅτι ἡ ζημία πού ὑφίστατο ἡ μονή, λόγω του γεγονότος ὅτι, κατά παράβαση τῆς ἄτυπης συμφωνίας, οἱ κάτοικοι ξύλευαν πολλαπλάσια ποσότητα (ἀντί γιά ἓνα φόρτωμα ξύλα ἕκαστος ἀνά ἑβδομάδα, ξύλευαν τρία φορτώματα ἕκαστος ἀνά ἡμέρα), ἦταν πολύ μεγάλη καί, προφανῶς, μί ἀντιμετωπίσιμη, παρ' ὅλο πού τίν ἐποχή αὐτή ὁ οἰκισμός Δούσικο, συμφώνως μέ τίς πηγές, πρέπει νά ἦταν ἓνας μικρός, ἀκόμη καί γιά τά δεδομένα τῆς ἐποχῆς, οἰκισμός²². Σίγουρα, ἡ ἐπιβολή τῆς συγκεκριμένης

ἐπί του τιμωρουμένου, ἀλλά καί ἐπί τῶν προσφιλῶν του προσώπων, καθὼς καί ἐπιπτώσεις στίν μετὰ θάνατον ζωή. Μέ αὐτό τόν τρόπο, ἐπιτυγχάνοταν ἡ ἀδυναμία συναναστροφῆς του ἀφορισθέντος μέ τίν ὑπόλοιπη κοινότητα. Ἐπίρχετο, διλαδή, ἓνα εἶδος κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ του ἐνόχου ἢ του ὑπόπτου ἐνοχῆς ἢ ἐγκληματικῆς πράξεως, ἀφοῦ μποροῦσε νά ἐπιβληθεῖ ὄχι μόνο κατά συγκεκριμένων προσώπων, ἀλλά καί ἀορίστως, ἐναντίον ἀγνώστων προσώπων, ἀντικειμενικά μὲν ὀρισμένων ἀλλά ὄχι γνωστών, ὡς ἀπειλί, προκεμένου, ὑπὸ τίν ἀπειλή ἐπιβολῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς, νά ἐκβιασθεῖ ὁ διάδικος πού ἀποφεύγει νά ἐμφανιστεῖ. Αὐτό λειτουργοῦσε κατασταλακτικά στίς συνειδήσεις τῶν ὑπόδουλων καί ἔτσι ἐπιτυγχάνοταν ὁ σεβασμὸς τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων, ἀλλά καί τῶν ἀρχιερέων. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι πὼς ἡ ἐπιβολή του ἐπιτίμιου του ἀφορισμοῦ ἀπετέλεσε τό κυριότερο μέσο ἀσκίσεως καί ἐφαρμογῆς τῶν ἀποφάσεων τῆς δικαστικῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἐκκλησίας, κατά τίν περίοδο τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας. Βλ. Παναγιώτης Δ. Μιχαηλίδης, *Ἀφορισμός. Ἡ προσαρμογή μᾶς ποινῆς στίς ἀναγκαίους τῆς Τουρκοκρατίας*, Ἐθνικὸ Ἴδρυμα Ἑρευνῶν/ΚΝΕ, Ἀθήνα 1997, (β' ἐκδοσι με προσθήκες, Ἐθνικὸ Ἴδρυμα Ἑρευνῶν/ΚΝΕ, Ἀθήνα 2004) Γρηγόριος Ι. Λιόλιος, *Ἐκκλησία καί δίκαιο στίν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα κατά τόν Gustav Geib*, Διπλωματικὴ ἐργασία, πού ὑποβλήθηκε στό Τμήμα Ποιμαντικῆς καί Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς του Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στή πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 2013, 24-26.

¹⁹ Γιεζή: ὑποτακτικὸς του Προφίτη Ἐλισσαίου, μέ ὑποῦλο καί δύστροπο χαρακτῆρα, τόν ὅποιον τιμώρησε ὁ Θεὸς μέ λέπτρα. Βλ. *Θρησκευτικὴ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, 4 (Ἀθήνα 1964) 5.

²⁰ Ἐννοεῖ ὅτι θά ἔχουν ἄσχημο τέλος, ὅπως ὁ προδότης Ἰουδας.

²¹ Σέ πολλές περιπτώσεις, τίν διά του ἀφορισμοῦ τιμωρία συνοδεύει ἡ ἀπειλή τῆς ἀρᾶς τῶν 318 Θεοφόρων πατέρων, οἱ ὅποιοι συγκρότησαν τίν Ἀ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο στίν Νίκαια.

²² Τό 1779, ὁ J. J. Bjornstahl, ἀπλῶς μνημόνευσε τόν οἰκισμό, ὅπως καί ὁ W. M. Leak, το 1809, ἐνῶ

ποινῆς θά λειτουργοῦσε ὄχι μόνο κατασταλτικά, ἀλλά καί ἀποτρεπτικά, γιά ἐπίδοξους παραβάτες. Ἡ ἀπειλή τοῦ αἰωνίου καί ἀλύτου (ἀκόμη καί μετά τόν θάνατο) ἀφορισμοῦ τῶν ἀδικοπραγούντων, ἡ ἀπομόνωσή τους ἀπό τόν κοινωνικό περίγυρο, ἡ ἀποκοπή τους ἀπό τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, θά συνέτιζαν τούς ἀδικοῦντες, ἀλλά καί θά ἐκφόβιζαν ἐπίδοξους μιμητές.

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Συνοδικόν [γράμμα] διά τούς Δουσικιώτας νά μὴν κόπτουν πολλά ξύλα ἀπό τόν λόγγον τοῦ μοναστηρίου, ἀλλά δήπτου (;) ἓνα φόρτωμα τὴν ἡμέραν διά τό παζάρι καί διά τὴν φωτιάν τους.

+ Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
Νέας Ρώμης καί Οἴκουμενικός Πατριαρχης

Θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε Τρίκκης, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητέ ἀδελφέ καί συλλειτουργέ, καί ἐντιμώτατοι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καί τίμοι προεστώτες καί χρήσιμοι γέροντες τῆς ἐπαρχίας ταύτης, καί τοῦ χωρίου Δούσικον λεγομένου, χάρις εἶη ὑμῖν καί εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Οἱ ὀσιώτατοι πατέρες τοῦ αὐτόθι ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ Δουσίκου ἀνιγήνιλον ἡμῖν δεινοπαθῶς ὅτι ἐπειδὴ ἐπικρατεῖ ἔθος τοῦ παλαιοῦ χρόνου, συνήθεια περὶ τό ἱερόν αὐτῶν μοναστήριον ὅπως οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ τζεφτιλικῷ τοῦ χωρίου Δούσικον ἐκκόπτουσι ἀπό τοῦ μοναστηριακοῦ ἐν φόρτωμα ξύλα ἀνά ἕκαστος κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδαν, καί καταβιβάζοντες εἰς τό παζάρι τῶν Τρικάλων πωλοῦσιν πρὸς μετρίαν παραμυθίαν τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν. Ἦδη δέ, τῇ αἰσχροκερδίᾳ νικώμενοι, οὐδέν ἄλλο ποιοῦσι εἰμὶ γενόμενοι ξυλοφόροι ἐκκόπτουσι καθ' ἑκάστην κατὰ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἕκαστος τρία φορτώματα ξύλα ἀπό τοῦ μοναστηριακοῦ λόγγου, καί καταβιβάζοντες πωλοῦσιν μετὰ τιμῆς, καί ἐκ ταύτης τῆς αἰσχροκερδίας αὐτῶν ἀποστεροῦσι ξύλων τοῦ μοναστηριακοῦ λόγγου, ὥστε μὴ ἔχειν καί αὐτοὺς τὰ ἐξ ἐκείνων ἀναγκαῖα.

Διό μὴ ἀνεχόμενοι ἐξήτησαν τό παρόν ἐκκλησιαστικόν φρικτόν ἐπιτίμιον καί δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων

τό 1820 εἶχε μόνο πέντε σπίτια. Βλ. Βασ. Σπανός, *Οἱ οἰκισμοί...*, σ. 267.

ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὅσοι καὶ ὅποιοι τῶν χριστιανῶν, μικροὶ καὶ μεγάλοι, νέοι ἢ γέροντες, οἱ καθήμενοι εἰς τὸ μοναστηριακὸν τζεφτιλίκιον τὸ Δουσίικον τοῦτο, τολμῆσουσιν ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς παραβῆναι τὴν ἀρχαίαν μοναστηριακὴν τάξιν καὶ συνήθειαν καὶ ἐκκόπτουσιν ἕκαστος πλείω τοῦ ἐνός φορτίων ξύλων ἀπὸ τοῦ μοναστηριακοῦ λόγγου ἐπὶ τὸ πωλεῖν ἐκεῖνα διὰ μετρίαν κυβέρνησιν τῆς ὅλης ἐβδομάδος, καὶ πλείω τοῦ ἐνός φορτίου κατεβάζοντες πωλοῦσι ἐκτός μόνον ὅτι ἕκαστος ἐκκόπτει πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ χρῆσιν καὶ ἀνάγκην τοῦ ὀσπιτίου αὐτοῦ, τοῦτο γὰρ ἥθιστα καὶ συγχωρῆται πρὸς ἕναν ἕκαστον παρὰ τοῦ ἱεροῦ τοῦτου μοναστηρίου. Ὅσοι ὅμως οἱ ἀισχροκερδία νικόμενοι ἀνατρέψουσιν τὴν ἐκ παλαιοῦ του χρόνου μοναστηριακὴν ταύτην συνήθειαν καὶ προτιμῆσουσιν ἐκ τῆς διόλου στερήσεως τῶν ξύλων ἀπὸ τοῦ μοναστηριακοῦ λόγγου βλάβην τινὰ καὶ ζημίαν πρὸς τὸ εὐεργετοῦν αὐτούς ἱερὸν τοῦτο μοναστήριον τοῦ Δουσίικου, οἱ τοιοῦτοι ὡς ἐπιβλαβεῖς καὶ ἀγνώμονες, ὅποιοι ἂν ᾧσι, ἀφορισμένοι ὑπάρχουσι καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι, κληρονομίωσιν τὴν λέπτραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀγχόνην τοῦ Ἰούδα, ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ εἶη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ προκοπὴν μίποτε ἴδειεν, ἔχοντες καὶ τὰς ἀράς πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων καὶ τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων τῆς ἐκκλησίας πατέρων, ἕως οὗ ποιήσουσιν ὡς γράφομεν:-

1798 μὲν ὀκτωβρίῳ, ἰνδικτιῶνος βας

+ ὁ Ἐφέσου Σαμουὴλ	+ ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος
+ ὁ Παραμυθίας Γεράσιμος	+ ὁ Τουρνόβου Ματθαῖος
+ ὁ Σμύρνης Ἰωαννίκιος	+ ὁ Δέρκων Μακάριος
+ ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος	+ ὁ Νεοκαισαρείας Ἡσαΐας
+ ὁ Λαρίσσης Διονύσιος	+ ὁ Παροναξίας Νεόφυτος
+ ὁ [-] Γαβριὴλ (·)	

ΠΗΓΗ: Μονὴ Δουσίικου, κώδ. 59, σ. 165-166.